www.turkishstudies.net/turkishstudies

Turkish Studies

eISSN: 1308-2140

Research Article / Araştırma Makalesi

INTERNATIONAL
BALKAN
UNIVERSITY
Sponsored by IBU

Suzidilara Makamının Tarifler ve Bestelenen Eserler Açısından İncelenmesi

Analysis of Suzidilara Maqam in Terms of Recipes and Composed Works

Mehmet Ali Esen* - Alkan Akıncı**

Abstract: The description of the Suzidilara maqam is first made by Abdalbâkî Nasır Dede in his book Tedkik ü Tahkik. Nasır Dede, explained that III. Selim invented Suzidilara maqam. Since Dede did not clearly indicate the scale or scales that made up the Suzidilara maqam in his description, many theorists use different compound scales when describing that maqam.

In this study, it is aimed to find out the compatibility between the scales and characteristics of the Suzidilara maqam which are determined by the analysis of 52 pieces composed by different composers, and ten different theorists' description of this maqam. To compare composers' usage of scale or scales in their compositions in Suzidilara maqam, and the scale or scales in the descriptions of Suzidilara maqam, forms the basis of this study. Therefore, the differences between the 10 theorists' descriptions of Suzidilara maqam were examined in this study. Then, instrumental pieces composed in the Suzidilara maqam: 11 peşrev, 1 medhal, 11 saz semaisi and vocal works: 1 mevlevi ayini, 1 ilahi, 2 teşvih, 2 ağır semai, 4 yürük semai, 1 murabba beste, 1 beste 17 şarkı total of 52 works, were analyzed by the modal analysis method. Composers' usage of the Suzidilara maqam and the scales in their works were determined in 52 works. 10 theorists who made the description of the Suzidilara maqam and 32 composers who composed in Suzidilara maqam were presented in historical order.

Structured Abstract: Introduction 18. during the century, Abdalbaki Nasır Dede became one of the pioneers of the traditional Turkish music innovation movement with his work Tedkik ü Tahkik (Truth research and investigation) and explained his views on makam and makam descriptions in the edvars written in ancient times. Dede, describes 14 maqam and 136 compound in his research work. Nasır Dede, Safiyüddin and Meragi described the 12 main makams Büzürk, Zengüle and Zirefkend makams instead of Segah, Saba, Nişabur, Nihavend and of III. Selim added his to the Suzidilara maqam, which is thought to be the composition, increasing the number of makams from 12 to 14 (Tura, 2006: 17). Providing extensive information on the Turkish music theory (Doğrusöz and Uruş 2012: 429). Nasır Dede has to say about Suzidilara: authority that

* Öğretmen, MEB

Teacher, Ministry of National Education

ORCID 0000-0002-6037-9708

memedaliesen@gmail.com

** Dr. Öğr. Üyesi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Türk Müziği Devlet Konservatuarı, Geleneksel Türk Müziği Bölümü
Asst. Prof. Van Yuzuncu Yil University, Turkish Music State Conservatory, Department of Classical Turkish Music

ORCID 0000-0002-1314-1086

alkanakinci@gmail.com

Cite as/ Atıf: Esen, M. A., Akıncı, A. (2020). Suzidilara makamının tarifler ve bestelenen eserler açısından incelenmesi, *Turkish Studies*, 15(2), 973-998. <https://dx.doi.org/10.29228/TurkishStudies.40264>

Received/Geliş: 23 December/Aralık 2019

Accepted/Kabul: 25 April/Nisan 2020

Copyright © MDE, Turkey

Checked by plagiarism software

Published/Yayın: 30 April/Nisan 2020

CC BY-NC 4.0

decorates the World, trick the source of the river, the head of the owners of knowledge and skills (our king) one of the inventions peace forgiving human spirit, a gift of appreciation is a happy pod (Tura,2006:38). III. Selim did not reveal a pure sequence when he created his Suzidilara maqam, he may have assembled several makam sequences, or he may have revived an old forgotten ink maqam (Koç, 2011: 93). Yakup Fikret Kutluğ, the of Suzidilara maqam, The view that it was known before the period of III. Selim. It did not gain certainty, and that the works in hand that contradict this view, He stated that there is no illuminating document that it was composed before III. Selim (Kutluğ, 2000: 304).

Purpose: In this study, the series and characteristics of Suzidilara maqam determined by the analysis of 52 works composed by different composers and the ways in which ten different theorists describe this maqam relate to each other and reveal the level of overlap.

Result

Results For The First Sub-Problem

In this study, the descriptions of 10 theorists who reported their views on the Suzidilara maqam were examined and as a result of this examination, it was determined that there were three main views on the use of sequences in the Suzidilara maqam recipe. These views are the theorists who express views on the axis of the composition of Çargah and Mahur, the theorists who express views on the axis of the composition of Nigar and Büzürk, and the theorists who express views on the axis of the composition of Rast, Buselik and Hüseyini. Although these views are not completely overlapping, it has been seen that these insights are close in the other sequences and descriptions that come together with the basic sequence.

Theorists who express views on the axis of composition of Çargah and Mahur

Theorists such as Onur Akdoğu, Erol Sayan and Ahmet Selim Teymur, who supported his opinion with Hüseyin Sadeddin Arel, interpreted the description of the Maqam as follows; the Maqam of Suzidilara was created by mixing the Çargah maqam of Rast into the Çargah maqam of the place. Ismail Hakkı Özkan, while describing the makam series, commented on Arel's views. Suzidilara maqam says that the consists of Do major and left major in Western music and that the hangings are La minor, Mi minor, Fa major and Re minor. There are differences between the works composed in maqam and this understanding. Because the sequence of Çargah maqam was not used prominently in the works. Although the Mahur maqam sequence is often used in the makam series, The Uşşak condiment and the Buselik maqam sequence in the Hüseyini curtain are also frequently used. There is a structure resembling the Büzürk maqam sequence.

Theorists who express views on the axis of Nigar and Büzürk composition

Dr. Suphi Ezgi points out that Suzidilara maqam is the continuation of Büzürk and Nigar maqam. Sultan III. Selim Works composed before the period of support this view. This view is close to the researcher Nail Yavuzoğlu, Büzürk and Suzidilara maqam from Nigar expressed that the sequence of Suzidilara maqam Nigar, Mahur and Buselik maqam came together. Yakup Fikret Kutluğ stated that the makam series was formed by the coming together of Nigar, Mahur and Hüseyini maqam sequences and expressed a close view of Ezgi's maqam description. As a result of the maqamal analysis of the works, it is seen that the sequences that make up the maqam coincide with this view. When describing the series of Kutluğ Hüseyini series instead of Hüseyini maqam series, Hüseyini maqam defines the treble region.

Theorists who express views on the axis of Rast, Buselik and Hüseyini composition

Ekrem Karadeniz and Gülçin Yahya Kaçar describe the Suzidilara maqam sequence as follows; it was formed by the coming together of Rast, Buselik and Hüseyini maqams. The series of Rast maqam was almost never used except for one work when the works were examined. Cinuçen Tanrıkorur 1 work was composed with the series Rast maqam. The Uşşak quartet was frequently used in the series of Buselik maqam and Hüseyini curtain.

Results For The Second Sub-Problem

The study examined 52 works. As a result of this examination, the composition of Nigar, Büzürk and Buselik, Büzürk and Buselik composition, Mahur and Buselik composition Mahur and Rast composition Rast and Hüseyini composition and Mahur and Çargah composition sequence were used in the formation of Suzidilara maqam.

Composers using Nigar, B and Buselik sequences are Gazi Giray Han and Kantemirolu. When the 4 works written in suzidilara maqam with this understanding are examined, the result is as follows; the maqams that make up the Suzidilara series are Nigar, B and Buselik. It has been observed that the sequence of Suzidilara maqam is formed by a combination of these maqam sequences.

The composers using the B and Buselik sequences are Raftar Kalfa, B, Seyit Ahmet Aa, Dellalzade, Selim Dede, Nayi Rait Efendi, Alaeddin Yavaa, ehzade Abdullah and Manok Aa. 13 (thirteen) works are given in this conception. When the works composed in Suzidilara maqam were examined, the result of the series forming the Maqam is as follows; the Suzidilara maqam series was formed when the B and Buselik maqam series came together.

Composers using Mahur, B and Buselik maqam sequences; Sultan III. Selim, Sultan Mehmet Vahdetin, Zekai Dede, Hafiz Mehmet Efendi, Muallim Ismail Hakkı Bey, Fethi Karamahmudolu and Sultan II. Mahmut. 18 (eighteen) works have been given in this conception. According to these composers, the way the maqam is rendered and its use is as follows; it has been interpreted that the Suzidilara maqam sequence occurs when the Mahur, B and Buselik maqam sequences come together.

Composers using Mahur and Buselik sequences are Arapzade, Kemani Riza Efendi, Cemil Bey, Udi Hasan Bey, Necdet Varol, Akın zkan and Sıtkı Sahil. 7 (seven) works are given in this understanding. According to these composers, it was formed by the combination of Mahur and Buselik maqam which formed the sequence of Suzidilara maqam.

The composer using Rast and Hseyini maqam sequences is Cinuen Tanrıkorur. 1 (one) works are given in this understanding. When the composer's work is examined, it is seen that the Suzidilara maqam series is formed by the combination of the Rast and Hseyini maqam series.

Composer using Mahur and argah maqam sequences; Erol Sayan, eref akar, Varujan Zilciyan, Sadettin evik, Hsn stn and Yalın Mıhı by composers 7 (seven) works were given to Suzidilara maqam. These composers seem to reflect Arel's understanding.

Keywords: III. Selim, Suzidilara, Scale, Maqam, Compound

z: Suzidilara makamının tarifi ilk olarak Abdalbaki Nasır Dede tarafından Tedkk Tahkik adlı eserinde yapılmaktadır. Nasır Dede, Suzidilara makamının III. Selim'in buluu olduunu belirtmektedir. Dede, Suzidilara makamı tarifinde makamı oluturn dizi veya dizileri net olarak belirtmediinden tr birok kuramcı Suzidilara makamını tarif ederken farklı bileşik diziler kullanmaktadırlar. Bu alımada, farklı besteciler tarafından bestelenen 52 adet eserin analizi sonucu belirlenen Suzidilara makamı dizi ve zellikleri ile on farklı kuramcının bu makamı tarif etme biimlerinin birbiriyle ilikilendirilip ne dzeyde rtnn ortaya ıkarılması amalanmaktadır. Suzidilara makamının tariflerdeki dizi veya diziler ile makamda bestelenmi olan eserlerde bestekrların diziyi nasıl kullandıklarıyla ilgili karılatırma makalenin temelini oluturmaktadır. Bu sebeple alımada, Suzidilara makamı tarifi yapan 10 kuramcının ortaya koymu oldukları tariflerin farklılıkları incelenmitir. Sonrasında Suzidilara makamında bestelenen saz eseri olarak: 11 perev, 1 medhal, 11 saz semaisi ve szl eser olarak: 1 mevlevi ayini, 1 ilahi, 2 tevih, 2 aır semai, 4 yrk semai, 1 murabba beste, 1 beste 17 arkı olmak zere toplamda 52 adet eser makamsal analiz yntemiyle incelenmitir. Makamsal analizi yapılan 52 adet eserde bestekrların Suzidilara makamını nasıl kullandıkları ve eserlerde kullanılan diziler saptanmıtır. Suzidilara makamının tarifini yapan 10 kuramcı ve Suzidilara makamında eser veren 32 bestekrlar gemiten gnmze sıralanarak sunulmutur.

Anahtar Kelimeler: III. Selim, Suzidilara, Dizi, Makam, Terkip

1.Giri

13. yzyıl sonlarında Safiyyddn Abdlmmin Urmev'nin balattıı nazari alımalar Geleneksel Trk mziinin temelini oluturmaktadır. Urmev'den 50-70 yıl sonra Abdulkadir Mer, mzik tarihine nemli derecede katkısı olan drt byk kitabını yayınlamanın yanısıra Urmev'nin Kitab'l Edvar (Devirler Kitabı) adlı eserini erh ederek zincirin (Sistemci Okul) ikinci halkası olmutur (Elin, 2005: 3). Safiyyddn'in matematiksel temele dayandırdıı diziler Mer

tarafından makam olarak kullanmış ve makam kelimesini dile getiren ilk müzik bilgini olmuştur (Tura, 2017: 158). Ardından 18. yüzyılda Abdülbaki Nasır Dede, yazdığı Tedkik ü Tahkik (Hakikati Araştırma ve Soruşturma) adlı eser ile Geleneksel Türk müziği yenilik hareketinin öncülerinden olmuş ve eski dönemlerde yazılmış edvarlarda geçen makam ve makam tarifleriyle ilgili görüşlerini açıklamıştır. Dede Tedkik ü Tahkik eserinde 14 makam ve 136 terkibi tarif etmektedir. Nasır Dede, Safiyüddin ve Merâgî'nin tarif ettiği 12 ana makamdan Büzürk, Zengüle ve Zirefkend makamlarını çıkararak yerine Segâh, Sabâ, Nişabur, Nihâvend ve III. Selim'in terkibi olduğu düşünülen Suzidilara makamını ekleyerek ana makam sayısını 12'den 14'e çıkarmıştır (Tura, 2006: 17). Türk müziği nazariyatı üzerine de geniş bilgi veren (Doğrusöz ve Uruş 2012: 429) Nasır Dede Suzidilara makamı hakkında şöyle demektedir: Cihanı süsleyen bu makam, bir hüner nehrinin kaynağı, bilgi beceri sahiplerinin başı olan (Padişahımızın) insan ruhuna sefa bağışlayan buluşlarından biri, kutlu beğenilerinden bir lütuf goncasıdır (Tura, 2006: 38). Ancak kaynaklarda Gazi Giray, Kantemiroğlu ve Raftâr Kalfa'nın Suzidilara makamında eserleri bulunmaktadır. Fatih Koç buna atıfta bulunarak III. Selim, Suzidilara makamını oluştururken saf bir dizi ortaya çıkarmamış olup, birkaç makam dizisini bir araya getirerek oluşturduğu ya da eski unutulmuş bir mürekkep makamı yeniden canlandırmış olabileceğini belirtir. (Koç, 2011: 93). Yakup Fikret Kutluğ ise Suzidilara makamının, III. Selim döneminden önce de bilindiği görüşünün kesinlik kazanmadığını, bu görüşe aykırı düşen eldeki eserlerin III. Selim'den önce bestelendiğine dair aydınlatıcı bir belge bulunmadığını ifade etmiştir (Kutluğ, 2000: 304). 20. yüzyılda Arel-Ezgi-Uzdilek ses sistemi içerisinde Çargâh makamının yeniden düzenlenmesiyle nazari olarak etkilenen makamların başında Suzidilara makamı gelmektedir. Günümüzde Çargâh makamının Batı müziğindeki Do majör dizisine karşılık gelmesinden dolayı çoğu kaynakta Suzidilara makamı tarifi yapılırken Do majör ve Sol majör ifadeleri kullanılmaktadır. Belirtilen ana dizi tanımlamalarının makam tariflerini önemli derecede etkilediği görülmektedir.

1.1. Problem Durumu

18. yy. sonlarında III. Selim tarafından terkip edildiği düşünülen Suzidilara makamı, Abdülbaki Nasır Dede'nin Tedkik ü Tahkik adlı eserinde ilk tarifi yapılmıştır. Ancak bu tarifi yapılırken Suzidilara makamının hangi dizilerden oluştuğuna dair açıklayıcı bilgi bulunmamaktadır. 20. yy'da Hüseyin Saadetin Arel eski Çargâh makamını yeniden düzenlemesiyle tamamen yalın hale getirmiş ve Suzidilara makamını yeni Çargâh makamı dizisi ile tarif etmiştir. Bu iki durum Suzidilara makamının kuramcılar tarafından farklı yorumlanmasına neden olmuştur.

1.2. Problem Cümlesi

Suzidilara makamı tarifi yapan 10 kuramcının ortaya koymuş oldukları tariflerdeki diziler ve Suzidilara makamında bestelenen eserlerdeki diziler arasında farklılıklar var mıdır?

1.2.1. Birinci Alt Problem

Türk müziği kuramcılarının ortaya koymuş oldukları Suzidilara makamının tarifler arasında farklılıklar var mıdır?

1.2.2. İkinci Alt Problem

Suzidilara makamında bestelenen eserlerde bestekârlar eserlerinde hangi bileşik dizileri kullanmışlardır?

1.3. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada, farklı besteciler tarafından bestelenen 52 adet eserin analizi sonucu belirlenen Suzidilara makamı dizi ve özellikleri ile on farklı kuramcının bu makamı tarif etme biçimlerinin birbiriyle ilişkilendirilip ne düzeyde örtüştüğünün ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır.

1.4. Araştırmanın Önemi

Suzidılara makamında çeşitli formlarda bestelenmiş toplam 52 adet eserin daha önce herhangi bir çalışmada incelenmemiş olması bu çalışmanın önemini oluşturmaktadır.

1.5. Sayıtlar

Bu çalışmada, nota arşivlerinin araştırma için uygun ve yeterli olduğu, çalışmada kullanılacak bilimsel yöntemlerin gerçeği yansıtabileceği varsayılmıştır.

1.6. Sınırlılıklar

Araştırma, Türk müziği nazariyat kitaplarında Suzidılara makamı ile ilgili tarifi bulunan on kuramcının görüşleri ve makamda farklı besteciler tarafından bestelenen 52 adet eserin makamsal analizi ile sınırlandırılmıştır.

2. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örneklem, verilerin toplanması, toplanan verilerin işlenmesi ve çözümlenmesinde kullanılan yöntem ve teknikler yer almaktadır.

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmanın literatür taraması aşamasında, nazariyat kitapları, makale, tez ve internet siteleri gibi erişilebilen kaynaklardan yararlanılmıştır. Bu tarama, Suzidılara makamı ile ilgili kuramcı görüşleri, makamın dizisi ve özellikleri hakkında geniş bir inceleme ile yapılmıştır. Çalışmanın betimsel analiz boyutunda on farklı kuramcı tarafından yapılan Suzidılara makamı tarifine ilişkin bulgular, besteciler tarafından bestelenen eserlerin dizi saptanmasında ne derece örtüştüğü, analiz yöntemi kullanılarak bulgulara ve bu araştırmanın amaçlarına uygun olarak yorumlanmıştır.

Tablo 1: Araştırmada İncelenen Formlar

FORM	ADET
Peşrev	11
Medhal	1
Saz Semai	11
Teşvih	2
Mevlevi Ayin-i Şerif-i	1
İlahi	1
Şarkı	17
Ağır Semai	2
Yürük Semai	4
Murabba Beste	1
Beste	1
Toplam	52

Araştırma esnasında yapılan taramalarda Suzidılara makamında toplam 56 eserin bestelendiği saptanmış olup bunlardan 52 eserin makam dizisine ve geleneksel seyir anlayışına uygun olup olmadığı değerlendirilirken diğer 4 eserin ise notasına ulaşamamıştır. Eserlerin makamsal analizi, temel dörtlü-beşliler ve özel dörtlü-beşliler esas alınarak her bir ölçünün tespiti yapılmıştır. Ezginin, ölçüyü aştığı eserlerde ise birden fazla ölçü birlikte ele alınıp çözümlenmiştir.

2.2. Evren ve Örneklem

Çalışmanın evreni, Suzidılara makamı tarifi ve kullanımınıdır.

Çalışmanın örneklemini ise Suzidılara makamında bestelenen ve notası bulunan çeşitli formlardaki eserlerdir.

2.3. Verilerin Toplanması

Verilerin toplanmasında tarama yöntemi kullanılmış ve bu yöntem ile Suzidilara makamında bestelenen eserlerin nazariyat kitapları ve internet sitelerinde erişilebilen notalardan faydalanılmıştır.

2.4. Toplanan Verilerin Analizi

Çalışmada, eserleri makamsal açıdan küçük parçalara ayırarak eserlerin bestelendiği makamın dizisini oluşturan dörtlü-beşlileri, asma kalış-çeşnileri ve eser içinde başka bir makama yapılan geçkiyi saptamak için makamsal analiz yöntemi kullanılmıştır (Akdoğan, 1996: 127).

Bu araştırmada Onur Akdoğan'nun makamsal anlayışa ilişkin yaptığı saptamalardan yararlanılmış ve çalışmanın içeriğine uygun aşağıda verilen 4 maddesi referans alınmıştır.

- a) Eserin, makamın geleneksel seyir anlayışına uygun olup-olmadığının saptanması.
- b) Ezgilerin, geleneksel olup-olmadığının saptanması.
- c) Ezgilerin, farklı bestecilerin eserleriyle ya da aynı bestecinin farklı eserleriyle benzerlik taşıyıp taşımadığının saptanması.
- d) Eserde; geçki, çeşni ve renk unsurlarının bulunup bulunmadığı, varsa bilinçli ve yerinde yapıp yapılmadığının saptanması.

3. Bulgular ve Yorum

3.1. 10 Kuramcının Suzidilara Makamı Tarifi

Çalışmanın bu bölümünde kuramcılarının nazariyat kitaplarında yer verdiği Suzidilara makamı tarifleri kronolojik olarak sıralanmış ve Suzidilara makamında eser veren bestekârların eserleri analiz edilerek, bestekârların makamı ele alma biçimleri ve makamı nasıl kullandıklarına dair fikir edinilmiştir. Eserler sadece makamsal açıdan analiz edilmiştir. Nigar ile Büzürk dizisi kullanılan eserlerde Nigar dörtlü ve beşlisi, Mahur dizisi kullanılan eserlerde Çargâh dörtlü ve beşlisi referans alınarak incelenmiştir. Diğer eserlerin makamsal analizinde GTM'de makam dizisini oluşturan ana dörtlü-beşliler ve özel dörtlü-beşliler temel alınarak analiz yapılmıştır. Suzidilara makamında 32 bestekâr tarafından bestelenmiş olan eserlerden tamamının makamsal analizi yapılmıştır. Form olarak saz eserleri: 11 Peşrev, 1 Medhal ve 11 Saz Semaîsi. Sözlü eserleri: 1 Mevlevî Ayini, 1 İlahî, 2 Teşvîh, 2 Ağır Semaî, 4 Yürük Semaî, 1 Murabba Beste, 1 Beste 17 Şarkı olmak üzere toplamda 52 adet eser incelenmiştir.

3.1.1. Abdülbâki Nasır Dede'nin Göre Suzidilara Makamı

Abdülbâki Nasır Dede (1765-1821), Tedkîk ü Tahkik adlı eserinde Suzidilara makamını şöyle tarif etmektedir: Bûselik perdesinden başlayıp Çargâh perdesine çıkar; oradan yine Bûselik'ten Dügâh'a, Rast'a ve Geveşt'e inip ardından Rast perdesi göstererek karar verir. Çargâh'tan yukarı Neva, Hüseyini, Acem, Gerdaniye ve Muhayyer perdesine dek ve Geveşt'ten aşağı Irak, Aşiran ve Yegâh perdesine dek gezinilebilir (Tura, 2006:38).

3.1.2. Abdulkadir Töre ve Ekrem Karadeniz'e Göre Suzidilara Makamı

Abdulkadir Töre (1873-1946) ve öğrencisi Ekrem Karadeniz (1904-1981) Suzidilara makamı hakkında şunları dile getirmektedir; Suzidilara makamı Rast çeşnisi ile başlarken, Mâhur makamına geçerek Mâhur ve Hüseyini perdelerini kullanmaktadır. Hüseyini perdesi üzerinde kalış yaparak bu makama özgü çeşniyi meydana getirip yine Rast makamına döner ve Rast perdesinde karar verir. Bu makam Rast, Mahûr ve Hüseyini makam dizilerinin karışık olarak kullanılmasıyla meydana gelmiştir (Karadeniz, 2013: 131).

Şekil 2. Hüseyni, Rast ve Mahur Dizisi

Bestelenen eserler incelendiğine, Rast ve Hüseyni makam dizileri çok az kullanılmış olup, çeşni olarak Rast ve Hüseyni sık kullanılmaktadır.

3.1.3. Dr. Suphi Ezgi'ye göre Suzidılara Makamı

M. Suphi Ezgi (1869-1962), Büzürk, Suzidılara ve Nigar'ın aynı makamlar olduğunu dile getirmektedir. Aynı makama farklı zamanlarda müzisyenler tarafından verilen farklı üç isimdir. Bu makamlar kendi mevkilerinde Çargâh dizisine Buselik, Hüseynide Buselik ve Mahur makamı dizisinin birbiriyle karıştırılmasından doğmuştur (Ezgi, 1933: 179).

Şekil 3. Mahur, Çargâh ve Buselik Dizisi

3.1.4. Hüseyin Saadettin Arel'e Göre Suzidılara Makamı

Hüseyin Saadettin Arel (1880-1955), Onur Akdoğu'nun Türk müziği nazariyat derslerinden derleyerek kitaplaştırdığı "Hüseyin Sâadeddin AREL "Türk Mûsikîsi Nazariyatı Dersleri" adlı eserinde Suzidılara makamını şöyle tarif eder:

Çargâh makamı ile Mahur makamının (Rast perdesindeki Çargâh makamı) bir arada kullanılmasıyla oluşmuştur. Makamın seyir özelliği inici-çıkıcıdır. Dizi yazılırken donanıma değiştirici işaret yazılmaz değişiklikler ölçü içerisinde yapılır.

Şekil 4. Mahur ve Çargâh Dizisi

Ayrıca bu makamdaki diğer uygun makamlara geçki yapılabileceğini ifade etmektedir (Akdoğu, 1993: 273).

3.1.5. Ahmet Selim Teymur'a Göre Suzidılara Makamı

Ahmet Selim Teymur (1923-1985), "Türk Mûsikîsi" adlı kitabında Suzidılara makamını şöyle tarif etmiştir; Adı Farsça gönül süsleyen ateş anlamına gelmektedir. Nigâr adıyla bilinen aynı birleşim zamanla unutulmuştur. 1800'lü yıllarda III. Selim tarafından yeniden terkip edilmiştir. Rast kararlı birleşik makamlardandır. Çargâh makamı dizisiyle, Mahur (Rast perdesindeki Çargâh) makamı dizisinin birlikte kullanılmasıyla oluşmuştur (Teymur, 2010: 202).

Şekil 5. Mahur ve Çargâh Dizisi

3.1.6. Erol Sayan’a Göre Suzidılara Makamı

Erol Sayan’ın (1936- -) Suzidılara makamı tarifi şöyledir: Çağdaş (Çargâh) makamı dizisi ile Mahur makamı dizisinden meydana gelmiştir. Güçlüleri, Çağdaş perdesi, Hüseyini perdesi ve Neva perdesidir. Donanımı Mahur perdesidir. Eserlerden gözlemlediğimiz kadarı ile Rast perdesinden seyre başladığımız gibi diğer perdelerden de başlanılabilir. Çargâh ve Hüseyini perdeleri güçlü ve geçici güçlü gibi kullanarak seyir yapılabilir. Bazı eserlerde, geçki olarak Nikriz ve Hicaz makamları kullanılmıştır. Neva perdesinden karara gidilirken Segâh perdesinin kullanılmasıyla Rast beşlisi oluşur, bu durumda makamın Çargâh beşlisi ile karar verilmesini doğru bulmayan Sayan bu durumu “Böyle tehlikeli durumlardan bestecinin ustalıklı kaçacağını tahmin ediyorum” şeklinde ifade etmiştir (Sayan, 2010: 141).

Şekil 9. Çargâh ve Mahur Dizisi

3.1.7. İsmail Hakkı Özkan ‘a Göre Suzidılara Makamı

İsmail Hakkı Özkan (1941-2010) Suzidılara makamını şöyle tarif etmektedir: Durağı Rast perdesidir. Çıkıcı, inici-çıkıcı olarak kullanılmaktadır. Çargâh perdesindeki Çargâh makamı dizisine Rast perdesindeki Çargâh makamı dizisinin eklenmesiyle meydana gelmektedir. Güçlü perdesi bazen Çargâh bazen Neva perdesi olarak kullanılmıştır. Asma karar perdeleri Suzidılara makamının ana yapısını oluşturan Çargâh’ta ve Rast’da olmak üzere iki Çargâh makamı dizisinden meydana gelmiştir (Özkan, 2000: 425-426-427).

Şekil 6. Mahur ve Çargâh Dizisi

3.1.8. Yakup Fikret Kutluğ ‘a Göre Suzidılara Makamı

Yakup Fikret Kutluğ, Arel ve Ezgi’nin görüşüne katılmadığını ifade ederek nedenini bu makamların dizi ve çeşnilerinin farklı olmaları şeklinde belirtmiştir.

Suzidılara makamı çıkıcı bir seyir gösterir. Üç makamın bir araya gelmesinden meydana gelmiştir. Bu makamlar; Nigar, Mahur ve Hüseyini makamlarıdır. Mahur makamı, Nigar ve Hüseyini makamından daha az kullanılır seyrin içerisinde zaman zaman gösterilir. Suzidılara makamında bestekârlarımızın geçici geçki olarak kullandıkları yerinde Hicaz ve Nikriz makamları ise makamın dizisinde yer almayan ilave makamlardır (Kutluğ, 2000: 305).

Şekil 7. Nigar, Mahur ve Hüseyini Dizisi

3.1.9. Nail Yavuzoğlu’na Göre Suzidılara Makamı

Nail Yavuzoğlu (1960- -), Suzidılara makamını şöyle tarif eder: Suzidılara makamının ana iskeletini oluşturan Mahur, Büselik, Nikriz ve Hicaz dizilerini gösteren Nigâr makamıdır. Mahur Nigâr 4’lünün 5’liye dönüşmesiyle oluşur. Nigâr’ın II. derecesinde Büselik dizisi doğal olarak oluşmaktadır. Bu makamda temel dizi Nigâr makamı dizisidir. Mahur, Büselik ve Nikriz makamlarına geçki yapıldığına dikkat çekmektedir (Yavuzoğlu, 2011:65).

Şekil 8. Nigar, Mahur ve Buselik Dizisi

3.1.10. Gülçin Yahya Kaçar’a Göre Suzidilara Makamı

Gülçin Yahya Kaçar (1966- -) Suzidilara makamı şöyle tarif eder: Makam Rast, Bûselik ve Hüseyinî makamlarının bir araya gelmesinden oluşmuştur. Makamın durağı Rast perdesi, makamın güçlüsü Neva perdesi, yedeni ise Irak perdesidir. Makamın donanımında değiştirici işaret bulunmaz, gerekli değiştirici işaretler ölçü içerisinde gösterilir. Makam Yegâh perdesi üzerinde Rast dörtlüsüyle genişlemektedir (Kaçar, 2009: 258-259).

Şekil 1. Hüseyini, Rast ve Buselik Dizisi

3.2. Eserlerin Makamsal Analizi

3.2.1. Gazi Giray Han’ın “Suzidilara Saz Semaisi” Adlı Eseri

Gazi Giray Han (1554-1607) başarılı devlet adamlığı yanı sıra edebiyat ve müzik ile ilgilenmiştir. Çeşitli müzik aletlerini çalabilen iyi bir sazende ve devrinin en güçlü bestekârlarından biri olan Gazi Giray’ın peşrev ve saz semailerinden altmış ikisi günümüze ulaşmıştır (Uzun, 1996: 452). Giray Han’ın Suzidilara makamında biri peşrev diğeri saz semaisi olmak üzere iki eseri divanmakam.com internet sitesinde E3001 arşiv numarasıyla yayınlanmaktadır. Gazi Giray’ın Suzidilara peşrevi ve Suzidilara saz semaisi makamsal olarak incelendiğinde günümüzde kullanılan Suzidilara makamı tarifinden daha çok Nigar ve Bûzûrk makamı tarifine daha uygun olduğu görülmektedir. Yakup Fikret Kutluğ’un Suzidilara makamı tarifine uygunluğu göze çarpmaktadır.

Şekil 10. “Suzidilara Saz Semaisi” Birinci Hane. (www.divan.com, 2019).

Birinci ve beşinci ölçü arası: Bu ölçüler incelendiğinde makamın durak sesi ve çevresinde seyre başlayan eserin Yegâh (re) perdesi üzerinde Rast dörtlüsü ve Rast (sol) perdesi üzerinde çıkıcı Nigar beşlisinin kullanıldığı görülmektedir. **Altıncı ölçü:** Bu ölçü incelendiğinde Rast (sol) perdesi üzerinde inici Nikriz beşlisinin kullanıldığı görülmektedir. **Yedinci ve onuncu ölçü arası:** Bu ölçüler incelendiğinde Dügâh (la) perdesi üzerinde inici Bûselik dörtlüsü ve Rast (sol) perdesi üzerinde Nigar beşlisinin seyir ettiği görülmektedir.

3.2.2. Kantemiroğlu ‘nun “Suzidilara Saz Semaisi” Adlı Eseri

Bu eser 7286 numarasıyla İstanbul Belediyesi Konservatuvarı kütüphanesinde bulunmaktadır. Cüneyt Koşal tarafından orijinal nüshasından kopya edilmiştir. Kantemiroğlu ‘nun (1673-1723) Suzidilara peşrevi ve Suzidilara saz semaisi makamsal olarak incelendiğinde Gazi

Giray'ın eserlerinde olduğu gibi Suzidilara makamı tarifinden daha çok Nigar ve Büzürk makamı dizilerinin kullanıldığı görülmektedir. Yakup Fikret Kutluğ'un Suzidilara makamı tarifine uygunluğu göze çarpmaktadır.

Şekil 11. “Suzidilara Saz Semaisi” Birinci Hane (www.divan.com, 2019).

Birinci ve beşinci ölçü arası: Bu ölçüler incelendiğinde seyrin dar bir alanda ezgilendiği ve Rast (sol) perdesi üzerinde çıkıcı Nigar beşlisinin kullanıldığı görülmektedir. **Altıncı ölçü:** Bu ölçüler incelendiğinde Neva (re) perdesi civarında Nişabur çeşnisi ve Neva (re) perdesi üzerinde Rast dörtlüsünün kullanıldığı görülmektedir. **Yedinci ve sekizinci ölçü:** Bu ölçüler incelendiğinde Neva (re) perdesi üzerinde Rast beşlisinin seyrin ettiği görülmektedir.

3.2.3. Raftâr Kalfa'nın “Suzidilara Saz Semaisi” Adlı Eseri

Raftâr Kalfa (?) hayatı ile ilgili çok az bilgi olmasına rağmen müzik tarihi kaynaklarında adı geçmektedir. Suzidilara makamı terkipten önce yaşadığı düşünülmektedir. Bu eser divanmakam.com internet sitesinde E3004 arşiv numarasıyla yayınlanmaktadır. “Suzidilara Peşrevi” ve “Suzidilara Saz Semaisi” eserlerinin tamamı incelendiğinde bestekâr eserlerinde Büzürk ve Buselik makamı dizilerini kullandığı görülmektedir.

Şekil 12. “Suzidilara Saz Semaisi” Birinci Hane (www.divan.com, 2019).

Birinci ve üçüncü ölçü arası: Suzidilara makamının ana dizisini oluşturan, Rast (sol) perdesinde, Nigar makamı dizisini güçlü perdesi (re) üzerinde Büselik dörtlüsünün kullanıldığı görülmektedir. Rast (sol) perdesinde Nigar beşlisi ve Yegâh (re) perdesinde Rast dörtlüsünün gösterildiği, Yegâh (sol) perdesinde Rast'lı genişleme kullanıldığı görülmektedir.

3.2.4. Ahmet Ağa'nın “Suzidilara Peşrevi” Adlı Eseri

Ahmet Ağa (1728-1794) kendi döneminin önemli bestekârlarındandır. Ferahfeza makamını terkip etmiş ve Darb-ı Hüner adında 19 zamanlı usul bulmuştur. Ağırlık olarak Ayin-i Şerif ve saz eseri bestelemiştir (Şenoğlu, 1994: 2). “Suzidilara Peşrevi” eserinin tamamı incelendiğinde bestekâr eserinde Büzürk ve Buselik makamı dizilerini kullandığı görülmektedir. İstanbul Konservatuvarı Neşriyatından ilmi heyet tarafından tetkik ve kabul edilmiş olan bu eseri incelediğimizde makamın nazariyat açısından farklı bir dizisi ortaya çıkmaktadır. Bu eserde si (Büselik) sesinde 1 komalık diyez işareti kullanılmıştır. Bu Arel-Ezgi-Uzdilek'in 24'lü ses sisteminin dışına çıkan bir durumdur. Bu eser için si (Büselik) sesi natürel kabul edilmiştir. Makam dizisini oluşturan dörtlü-beşlilerin kurulumunu ve eserin içinde kullanılan çeşnilerin tespiti ona göre görülmüş ve yorumlanmaya çalışılmıştır.

Şekil 13. “Suzidilara Peşrevi” Birinci Hane (www.notaarşivleri.com, 2019).

Birinci ölçü: Bu ölçüde Rast (sol) perdesi üzerinde Nigar dörtlüsünün kullanıldığı görülmektedir. **İkinci ölçü:** Çargâh (do) perdesinde Nigar dörtlüsü ve Rast (sol) perdesinde Nigar beşlisi kullanıldığını görmekteyiz. Sûz-i dîlârâ makamı ana dizisinin oluştuğu görülmektedir.

3.2.5. Arapzâde’nin “Suzidilara Saz Semaisi” Adlı Eseri

Suzidilara makamı terkibinden önce yaşamış olan Arapzâde’nin (?- 1746) “Suzidilara Peşrevi” ve “Suzidilara Saz Semaisi” eserlerinin tamamı incelendiğinde bestekâr eserlerinde Mahur ve Buselik makamı dizilerini kullandığı görülmektedir.

Şekil 14. “Suzidilara Saz Semaisi” Teslim Bölümü (www.divan.com, 2019).

Birinci ve dördüncü ölçü: Bu ölçüleri ele aldığımızda Nişabur dizisinin inici şekliyle kullanıldığı görülmektedir. **Beşinci ve Altıncı ölçü:** Bu ölçüleri ele aldığımızda Rast (sol) perdesinde Çargâh dörtlüsü ile Rast (sol) perdesinde Çargâh dörtlüsünün kullanıldığını ve Rast (sol) perdesinde karar verildiği görülmektedir.

3.2.6. Sultan III. Selim’in “Suzidilara Ayini Şerif-i” Adlı Eseri

Suzidilara makamının terkihini yapan III. Selim’in (1761-1808) bu makamda bestelediği eserler karşılaştırıldığında makamsal yapı olarak uyumsuzluk göze çarpmaktadır. Her iki Saz Semaisi’nin de kendi döneminden önce bestelenmiş olabileceği düşünülen eserlerle benzer makamsal yapıda oldukları görülmektedir. Diğer eserlerinde Mahur makamı dizisinin sık kullanıldığı görülmektedir. Bu durum göz önüne alındığından Selim’in eski bir makam olan Nigar ve Büzürk makamlarına Mahur makamı dizisini ekleyerek Suzidilara makamı dizisinin oluşturduğu düşünülebilir. Sultan III. Selim’in “Suzidilara Mevlevi Ayini Şerif-i” ve diğer eserlerinin tamamı incelendiğinde bestekâr eserlerinde Mahur, Büzürk ve Buselik makamı dizilerini kullandığı görülmektedir.

Şekil 15. “Suzidılara Ayini Şerif-i” Birinci Selam (www.neyzen.com, 2019).

Birinci ve yedinci ölçü arası: Eserin Birinci Selamında Dügâh (la) perdesinde Bûselik beşlisinin ilk sesiyle başlandığı görülmektedir. Abdulkaki Nasır Dedenin makamı tarif ettiği şekliyle başladığı görülmektedir. Ardından Rast (sol) perdesi üzerinde Büzürk makamı dizi özelliklerini kullanmaktadır. Çargâh (do) perdesi çevresinde gezinerek sonran Rast (sol), Dügâh, Çargâh ve Hüseyni perdelerinde kalışlar yaparak bu perdelere dikkat çekmektedir. **Sekizinci ve dokuzuncu ölçü:** Bu ölçüler incelendiğinde Rast (sol) perdesi üzerinde Nikriz beşlisinin ilk üç sesinin kullanıldığı ve ardından Rast (sol) perdesinde tam kalış yapıldığı görülmektedir.

3.2.7. Kemani Rıza Efendi’nin “Seyret Oyuncu” Adlı Eseri

Kemani Rıza Efendi’nin (1780-1852) Suzidılara makamında bir eseri bulunmaktadır. Rıza Efendi’nin eserinde daha yalın bir makamsal yapı göze çarpmaktadır. “Seyret Oyuncu” adlı eserinin tamamı incelendiğinde bestekâr eserinde Mahur ve Buselik makamı dizilerini kullandığı görülmektedir.

Şekil 16. “Seyret Oyuncu” Adlı Eser (www.neyzen.com, 2019).

Birinci ve ikinci ölçü: Bu ölçüler incelendiğinde Çargâh (do) perdesinde Çargâh beşlisinin ilk üç sesinin kullanıldığı görülmektedir. **Üçüncü ve dördüncü ölçü:** Bu ölçüler incelendiğinde Rast (sol) perdesi üzerinde Çargâh beşlisinin çıkıcı şeyliyle kullanıldığı ve Neva (re) perdesi Bûselik dörtlüsünün kullanıldığı görülmektedir. **Beşinci ve altıncı ölçü:** Bu ölçüler incelendiğinde Neva (re) perdesinde Bûselik dörtlüsünün kullanıldığı ve Rast (sol) perdesi üzerinde Çargâh beşlisinin kullanıldığı görülmektedir.

3.2.8. Sultan II. Mahmut’un “Nihal-i Kametin” Adlı Eseri

Sultan II. Mahmut’un (1785-1839) “Nihal-i Kametin” eserinde Suzidılara makamını III. Selim’in makamı kullanma biçimine yakın bir şekilde kullandığı görülmektedir. Büzürk dizisi ile başlamış ardından Mahur ve Nikriz makamı dizilerini karışık olarak işlemiştir. “Nihal-i Kametin” adlı eserin tamamı incelendiğinde bestekârın eserinde Büzürk ve Buselik makamı dizilerine ek olarak Nikriz makamı dizisi kullandığı görülmektedir.

Şekil 17. “Nihal-i Kametin” Adlı Eser (www.neyzen.com, 2019).

Birinci ölçü: Çargâh (do) perdesi ve civarında Nigar’lı gezinerek başlandığı görülmektedir. Bestekârın eserleri incelendiğinde Sultan III. Selim ile aynı makam anlayışı paylaştığı görülmektedir. **İkinci ve dördüncü ölçü arası:** Neva (re) perdesi üzerinde Acemli Rast makamı dizisi çıkıcı haliyle gösterildiği görülmektedir. Eserin bu kısmından itibaren makamı seyir özelliğinin gösterildiği görülmektedir. **Beşinci ölçü:** Bu ölçüde Hüseyini (mi) perdesi ve çevresinde Hüseyini’de Kûrdi çeşnisi ile gezindiği görülmektedir. **Altıncı ölçü:** Çargâh (do) perdesinde Nikriz beşlisinin çıkıcı-inici halinin gösterildiği görülmektedir. **Yedinci ölçü:** Rast (sol) perdesinde Nikriz beşlisiyle kalış yapmadan çeşni olarak kullanıldığı ve bu aynı zamanda Rast’ da Nikriz beşlisinin üstüne Neva’da Hicaz dörtlüsünün eklenmesiyle Neveser makamı dizisinin oluşturduğu görülmektedir.

3.2.9. Dellalzâde’nin “Şehenşahın Cemalidir” Adlı Eseri

Dellalzâde’nin (1797-1869) Suzidılara makamında iki eseri bulunmaktadır. Bu eserlerin besteleri küçük farklılıklar dışında neredeyse aynıdır. Fakat güfteleri farklıdır. “Şehenşahın Cemalidir” ve “Keremkarın Cemalidir” adlı eserlerin tamamı incelendiğinde bestekâr eserlerinde Büzürk ve Buselik makamı dizilerini barındıran Nigar makamını kullandığı görülmektedir.

Şekil 18. “Şehenşahın Cemalidir” Adlı Eser (www.divan.com, 2019).

Birinci ve üçüncü ölçü arası: Rast (Sol) perdesinde Mahur dizisi kullanıldığı görülmektedir. **Dördüncü ölçü:** Neva (Re) perdesinde Bûselik dörtlüsü kullanılarak Nim Hicaz (Do diyez) perdesi yeden olarak kullanıldığı görülmektedir.

3.2.10. Nâyî Raşit Efendi’nin “Suzidılara Saz Semaisi” Adlı Eseri

Nâyî Raşit Efendi’nin (1820-1892), Suzidılara makamının terkiibinden sonra bestelendiği açık olan, “Suzidılara Saz Semaisi” eserindeki makam kullanımının, III. Selim’in makamı ele alış şeklidenden uzak olduğu görülmektedir. Eserin tamamı incelendiğinde bestekâr eserinde Büzürk ve Buselik makamı dizilerini kullandığı görülmektedir.

Şekil 19. “Suzidılara Saz Semaisi” Birinci Hane (www.divan.com, 2019).

Birinci ve beşinci ölçü arası: Bu ölçüler incelendiğinde Bûselik (si) perdesi üzerinde Nişabur çeşnisi ve Neva (re) perdesi üzerinde Rast dörtlüsünün seyir ettiği görülmektedir. **Altıncı ve sekizinci ölçü arası:** Bu ölçüler incelendiğinde Rast (sol) perdesi üzerinde Nigar beşlisi, Dügâh (la) perdesi üzerinde Bûselik beşlisinin kullanıldığı ve Rast (sol) perdesinde karar verildiği görülmektedir.

3.2.11. Zekai Dede'nin “Suzidilara Teşvih” Adlı Eseri

Hamamizade İsmail Dede'den sonra en büyük bestecilerden biri olarak kabul edilen Zekâi Dede'nin (1825-1897) III. Selim'in Suzidilara makamını ele alış şekline uyduğu görülmektedir. Daha sade bir biçim kullandığı görülmektedir. “Suzidilara Teşvih” ve “Suzidilara Bârekallah” adlı eserlerinin tamamı incelendiğinde bestekâr eserlerinde Mahur, Bûzûrk ve Buselik makamı dizilerini kullandığı görülmektedir.

Şekil 20. “Suzidilara Teşvih” Bir Kısım (www.divan.com, 2019).

Birinci ve ikinci ölçü: Bu Ölçüde Rast (sol) perdesinde çıkıcı Nigar dörtlüsünün ilk iki sesinin kullanıldığı görülmektedir. İkinci Ölçü, bu ölçüde Dügâh (la) perdesinde Bûselik beşlisinin ilk dört sesinin kullanıldığını ve Nim Zırgüle perdesi, bu ölçüde Dügâh (la) perdesinde gösterilen Bûselik Beşlisinin yedeni olarak kullanıldığı görülmektedir.

3.2.12. Sultan Mehmet Vahdettin'in “Kıskanır Her Gece” Adlı Eseri

Sultan Mehmet Vahdettin'in (1861-1926) Suzidilara makamında iki sözlü eseri bulunmaktadır. Eserlerin makamsal yapıları ele alındığında III. Selim'in makamsal anlayışının sürdürüldüğü görülmektedir. “Kıskanır Her Gece” ve “Öldürse de Aşkın Beni” adlı eserlerinin tamamı incelendiğinde bestekârın Mahur, Bûzûrk ve Buselik makamı dizilerini kullandığı görülmektedir.

Şekil 21. “Kıskanır Her Gece” Adlı Eser (www.divan.com, 2019).

Birinci ve ikinci ölçü: Makamın karar sesi ve çevresinde gezindiği ve Yegâh (re) perdesi üzerinde Çargâh Makamı dizisi oluşturulduğu görülmektedir. **Üçüncü ölçü:** Çargâh (do) perdesi üzerinde makamın bir özelliği olan Çargâh beşlisi gösterildiği görülmektedir. **Dördüncü ölçü:** Bûselik makamı dizisi inici ve çıkıcı olarak gösterildiğini görülmektedir.

3.2.13. Muallim İsmail Hakkı Bey'in “Bir Kesâfet Ârız Oldu” Adlı Eseri

Muallim İsmail Hakkı Bey'in (1865-1927) Suzidilara makamını III. Selim'in makamı kullanma biçimine uygun olarak kullandığı görülmüştür. “Bir Kesâfet Ârız Oldu” ve “Va'd Etmiş İdin” adlı eserleri incelendiğinde bestekârın eserlerinde Mahur, Bûzûrk ve Buselik makamı dizilerini kullandığı görülmektedir.

Şekil 22. “Bir Kesâfet Ârız Oldu” Adlı Eser (www.divan.com, 2019).

Birinci ve ikinci ölçü: Bu ölçüler incelendiğinde Rast (re) perdesinde Çargâh beşlisi kullanıldığı görülmektedir. **Üçüncü ve dördüncü ölçü:** Neva (re) perdesinde çıkıcı Çargâh ve inici Hüseyni (mi) perdesinde Bûselik kullanıldığını ardından çıkıcı Dügâh perdesinde Beşlisi kullanıldığını görülmektedir. **Beşinci ve altıncı ölçü:** Neva (re) perdesi üzerinde inici Hicaz dörtlüsü ve Çargâh (do) perdesinde inici Nikriz beşlisinin kullanıldığı görülmektedir.

3.2.14. Tanburi Cemil Bey’in “Suzidilara Saz Semaisi” Adlı Eseri

Cemil Bey (1871-1916) Suzidilara makamını Hüseyin Saadettin Arel’in tarifine uygun olarak kullanmıştır. Suzidilara makamını Mahur makamı dizisi üzerine kurmuş ve doğal olarak Buselik makamı oluşmuştur. “Suzidilara Saz Semaisi” eseri incelendiğinde bestekârın Mahur ve Buselik makamı dizilerini kullandığı görülmektedir.

Şekil 23. “Suzidilara Saz Semaisi” Birinci Hane (www.neyzen.com, 2019).

Birinci ölçü: Rast perdesi ile Neva perdesi aralığında bir seyir izlediği, Rast perdesinde Çargâh beşlisinin kullanıldığı görülmektedir. **İkinci ölçü:** Bu ölçüyü incelediğimizde Hüseyni Aşiran perdesi ile Dik Kûrdi perdesi aralığında bir seyir izlediği ve ölçünün ilk beş sesinde Nikriz beşlisinin ilk üç sesinin kullanıldığını ardından Hüseyni Aşiran perdesinde Bûselik dörtlüsü kullanıldığını görmekteyiz. **Üçüncü ve dördüncü ölçü:** Bu ölçüleri ele aldığımızda Rast perdesi ile Hüseyni perdesi aralığında bir seyir izlediği ve Rast perdesi üzerinde Çargâh beşlisinin kullanıldığı görülmektedir. Neva perdesi üzerinde Bûselik dörtlüsü ve Çargâh perdesinde Çargâh dörtlüsünün ilk üç sesi kullanıldığını görülmektedir.

3.2.15. Şehzâde Abdullah’ın “Geçti Sevdalarla Ömrüm” Adlı Eseri

Şehzâde Abdullah (?) Suzidilara makamını, Bûzûrk makamı dizisini kullanarak III. Selim öncesi bestelendiği düşünülen Raftâr Kalfa, Bülbüloğlu ve III. Selim’in Suzidilara makamındaki iki Saz Semaisi ile aynı biçimi kullanmıştır. Şehzade Abdullah’ın “Geçti Sevdalarla Ömrüm” adlı eseri incelendiğinde bestekârın Bûzûrk ve Buselik makamı dizilerini kullandığı görülmektedir.

Şekil 24. “Geçti Sevdalarla Ömrüm” Adlı Eser (www.neyzen.com, 2019).

Birinci ve dördüncü ölçü arası: Rast (sol) perdesinde Nigar dörtlüsü inici-çıkıcı şekilde kullanıldığı görülmektedir. Bestekâr bu eserde Rast perdesindeki Nigar beşlisine ya da diziye yeden olarak Irak perdesi kullanıldığı görülmektedir. **Beşinci ve sekizinci ölçü arası:** Hüseyini (mi) perdesinde Uşşak dörtlüsünün kullanıldığı ve Acem (fa) perdesi altere ses olarak görülse de hüseyini perdesi Kûrdi 3 sesinin kullanıldığı görülmektedir.

3.2.16. Udi Hasan Bey’in “Bu Hüsn ile Ey Gonca” Adlı Eseri

Udi Hasan Bey (1868-1922) Suzidılara makamına Rast makamı çeşnisiyle başlamış ardından Buselik ve Mahur makamı dizisini kullanmıştır. Hasan Bey’in “Bu Hüsn ile Ey Gonca” adlı eserleri incelendiğinde bestekârın Mahur ve Buselik makamı dizilerini kullandığı görülmektedir.

Şekil 25. “Bu Hüsn ile Ey Gonca” Adlı Eser (www.divan.com, 2019).

Birinci ölçü: Bu ölçü incelendiğinde Dügâh (la) perdesinde Uşşak dörtlüsü kullanıldığı görülmektedir. **İkinci ve Üçüncü ölçü:** Bu ölçüler incelendiğinde Dügâh (la) perdesinde Nişabur dörtlüsü ve Neva (re) perdesinde Bûselik beşlisi Nim Hicaz yeden ile gösterildiği görülmektedir. **Dördüncü ölçü:** Bu ölçü incelendiğinde Neva (re) perdesinde bûselik beşlisi gösterildiği görülmektedir. **Beşinci ölçü:** Bu ölçü incelendiğinde Makamın ana dizisi karışık gösterildiğini görülmektedir. **Altıncı ölçü:** Bu ölçü incelendiğinde Rast (sol) perdesinde Nikriz beşlisi gösterildiği görülmektedir.

3.2.17. Hafız Mehmet Efendi’nin “Sen Beni Terkeyliyelden” Adlı Eseri

Hafız Mehmet Efendi’nin (?-1875) Suzidılara makamını III. Selim ile aynı anlayışta kullandığı görülmüştür. “Sen Beni Terkeyliyelden” adlı eseri incelendiğinde bestekârın Bûzûrk, Mahur ve Buselik makamı dizilerini kullandığı görülmektedir.

Şekil 26. “Sen Beni Terkeyliyelden” Adlı Eser (www.divan.com, 2019).

Birinci ve üçüncü ölçü arası: Bu ölçüler incelendiğinde Rast (sol) perdesi üzerinde Çargâh beşlisinin kullanıldığı görülmektedir. **Dördüncü ölçü:** Bu ölçü incelendiğinde Bûselik (sol) perdesinde Kûrdi beşlisinin kullanıldığı ve Kûrdi (la diyez) perdesinde yeden olarak görülmektedir. **Beşinci ölçü:** Bu ölçüde Hüseyini (mi) perdesi üzerinde Hüseyini beşlisinin kullanıldığı görülmektedir.

3.2.18. Manok Ağa'nın "Ey Nev-bahâr-ı Ü Naz" Adlı Eseri

Manok Ağa'nın (?-1902) Suzidılara makamında Büzürk ve Buselik dizilerini ağırlıklı olarak kullandığı ve yeden olarak Geveşt perdesini kullandığı görülmektedir. "Ey Nev-bahâr-ı ü Naz" adlı eseri incelendiğinde bestekârın Büzürk ve Buselik makamı dizilerini kullandığı görülmektedir.

Şekil 27. "Ey Nev-bahâr-ı ü Naz" Adlı Eser (www.divan.com, 2019).

Birinci ölçü: Rast (sol) perdesinde Nigar beşlisinin çıkıcı haliyle kullanıldığı görülmektedir. **İkinci ölçü:** Bu ölçüde Dügâh (la) perdesinde Bûselik beşlisinin inici haliyle kullanıldığı görülmektedir. **Üçüncü ölçü:** Bu ölçü incelendiğinde Hüseyini (mi) perdesinde Uşşak çeşnişi gösterildiği görülmektedir. **Dördüncü ölçü:** Hüseyini (mi) perdesinden başlayarak Rast (sol) perdesindeki Nigar beşlisi inici olarak kullanıldığı görülmektedir. **Beşinci ve altıncı ölçü:** Rast (sol) perdesindeki Nikriz beşlisi inici olarak kullanılarak Rast (sol) perdesinde yarım kalış yapıldığı görülmektedir.

3.2.19. Alâeddin Yavaşca'nın "Hasretin Meltem Gibi" Adlı Eseri

Alâeddin Yavaşca'nın (1951-2018) Suzidılara makamını Büzürk, Buselik ve Hüseyini Aşiran perdesinde Buselik dizisini işleyerek III. Selim'in makamı kullanma biçimine yakın kullandığı görülmüştür. "Hasretin Meltem Gibi" adlı eseri incelendiğinde bestekârın Büzürk ve Buselik makamı dizilerini kullandığı görülmektedir.

Şekil 28. "Hasretin Meltem Gibi" Adlı Eser (www.divan.com, 2019).

Birinci ve ikinci ölçü: Hüseyini Aşiran (mi) perdesinde Bûselik dörtlüsünün ilk üç sesinin kullanıldığı görülmektedir. **Üçüncü ve beşinci ölçü arası:** Makamın dizisini oluşturan Rast (sol) perdesindeki Çargâh beşlisinin gösterildiği ve Rast perdesinde kalış yapıldığı görülmektedir. **Altıncı ve yedinci ölçü:** Bu ölçülerde Dügâh (la) perdesinde Hicaz dörtlüsü çıkıcı ve inici şekliyle gösterildiği görülmektedir. **Sekizinci ölçü:** Makamın ana dizisini oluşturan Rast (sol) perdesinde Çargâh dörtlüsü ve Çargâh (do) perdesinde Çargâh beşlisiyle gezindiği görülmektedir.

3.2.20. Necdet Varol'un "Suzidılara Peşrevi" Adlı Eseri

Necdet Varol (1925- -) Suzidılara makamını makamsal olarak zengin bir seyirle kullanmıştır. "Suzidılara Peşrev" eseri incelendiğinde bestekârın Mahur, Rast ve Buselik makamı dizilerini kullandığı görülmektedir.

Şekil 29. “Suzidilara Peşrevi” Birinci Hane (www.divan.com, 2019).

Birinci ölçü: Bu ölçü incelendiğinde Rast (sol) perdesinde Çargâh dörtlüsünün kullanıldığı görülmektedir. Hüseyini Aşiran (mi) perdesinde Bûselik dörtlüsünün kullanıldığı görülmektedir. Çargâh (do) perdesinde Çargâh dörtlüsünün kullanıldığı, Bûselik (si) perdesinde Kûrdi dörtlüsünün kullanıldığı görülmektedir. Rast (sol) perdesinde Çargâh beşlisinin kullanıldığı ve Rast (sol) perdesinde Nikriz beşlisinin ilk üç sesinin kullanıldığı ve Rast (sol) perdesinde tam kalış yapıldığı görülmektedir.

3.2.21. Akın Özkan’ın “Ben Kalemsem Sende Canan” Adlı Eseri

Akın Özkan (1934-2007) Suzidilara makamında iki eser bestelemiştir. Hüseyin Saadettin Arel’in makamı tarif ettiği gibi kullanmıştır. Akın’ın “Suzidilara Peşrevi” ve “Ben Kalemsem Sende Canan” adlı eserleri incelendiğinde bestekârın Mahur ve Buselik makamı dizilerini kullandığı görülmektedir.

Şekil 30. “Ben Kalemsem Sende Canan” Adlı Eser (www.divan.com, 2019).

Birinci ve üçüncü ölçü arası: Suzidilara makamı ana dizisinin kullanıldığı görülmektedir. **Dördüncü ölçü:** Hüseyini perdesinde Kûrdi dörtlüsü ile yarım kalış kullanıldığı görülmektedir. **Beşinci ölçü:** Bu ölçüde Neva perdesinde Çargâh dörtlüsü kullanıldığı görülmektedir. **Altıncı ölçü:** Rast perdesine Nikriz’li inildiği görülmektedir. **Yedinci ve sekizinci ölçü:** Bu ölçüyü incelediğimizde Rast perdesinde Çargâh dörtlüsünün kullanıldığı ve Hüseyini Aşiran perdesinde Nişabur üçlüsünün kullanıldığı görülmektedir.

3.2.22. Cinuçen Tanrıkorur’un “Suzidilara Semai” Adlı Eseri

Cinuçen Tanrıkorur’un (1938-2000) Suzidilara makamını Rauf Yekta Bey ve Gülçin Yahya Kaçar’ın makamı tarif ettiği şekliyle kullandığı görülmektedir. Tanrıkorur’un “Suzidilara Semai” adlı eserinin tamamı incelendiğinde bestekârın Rast ve Hüseyini makamı dizilerini kullandığı görülmektedir.

Şekil 31. “Suzidilara Semai” Bir Kısmı (www.divan.com, 2019).

Birinci ve dördüncü ölçü arası: Bestekâr Suzidilara makamını farklı bir anlayış ile yorumladığını eserin donanım kısmına baktığımızda anlayabiliriz. Rast (sol) perdesi ve çevresinde Rast’lı gezindiği görülmektedir. **Beşinci ve sekizinci ölçü arası:** Bu ölçülerde Çargâh (do)

perdesinde Çargâh'lı gezindiği ve Hüseyini (mi) perdesinde Uşşak'lı yarım kalış yapıldığı görülmektedir.

3.2.23. Fethi Karamahmudoğlu'nun “Şehir Durgun” Adlı Eseri

Fethi Karamahmudoğlu'nun (1942-1999) Suzidilara makamını III. Selim ile aynı anlayışta kullandığı görülmüştür. Karamahmudoğlu'nun “Şehir Durgun” adlı eserinin tamamı incelendiğinde bestekârın Mahur, Büzürk ve Buselik makam dizilerini kullandığı görülmektedir.

Şekil 32. “Şehir Durgun” Adlı Eser (www.neyzen.com, 2019).

Birinci ve üçüncü ölçü arası: Yegâh (re) perdesinde Çargâh dörtlüsü gösterilmiş ve Bûselik (si) perdesinde yarım kalış yapıldığını görülmektedir. **Dördüncü ölçü:** Bu ölçüyü incelediğimizde Çargâh (do) perdesinde Çargâh beşlisinin kullanıldığı görülmektedir. **Beşinci ölçü:** Bu ölçüyü ele aldığımızda Neva (re) perdesinde Bûselik dörtlüsünün kullanıldığı görülmektedir. **Altıncı ölçü:** Hüseyini (mi) perdesinde Uşşak dörtlüsü çeşni olarak gösterildiği ve yarım kalış yapıldığı görülmektedir.

3.2.24. Sadeddin Çevik'in “Kim Görse Bakıp Halime” Adlı Eseri

Sadeddin Çevik (?) Suzidilara makamını ele alırken Mahur ve Çargâh makamı dizilerini kullanmıştır. Çevik'in “Kim Görse Bakıp Halime” adlı eserinin tamamı incelendiğinde bestekârın Mahur ve Çargâh makamı dizilerini kullandığı görülmektedir.

Şekil 33. “Kim Görse Bakıp Halime” Adlı Eser (www.divan.com, 2019).

Onuncu ve on birinci ölçü: Bu ölçülerde Hüseyini Aşiran (mi) perdesinde Bûselik üçlüsünün kullanıldığı görülmektedir. **On ikinci ve on üçüncü ölçü:** Bu ölçülerde Dügâh (la) perdesi üzerinde Bûselik dörtlüsünün kullanıldığı görülmektedir. **On dördüncü ve on beşinci ölçü:** Bu ölçüler incelendiğinde Neva (re) perdesi üzerinde Çargâh dörtlüsü ve Dügâh (la) perdesi üzerinde Çargâh dörtlüsünün kullanıldığı görülmektedir.

3.2.25. H. Hüsnü Üstün'ün “Suzidilara Medhal” Adlı Eseri

Hüsnü Üstün (1956--) Suzidilara makamını Mahur ve Nikriz makamı dizilerini kullanarak işlemiştir. Üstün'ün “Suzidilara Medhal” ve “Düşüm Olunmaz” Derde adlı eserlerinin tamamı incelendiğinde bestekârın Mahur ve Çargâh makamı dizilerini kullandığı görülmektedir.

Şekil 34. “Suzidilara Medhal” Birinci Hane (www.divan.com, 2019).

Birinci ölçü: Hüseyini Aşiran (mi) perdesi üzerinde Bûselik dörtlüsünün ilk üç sesinin kullanıldığı görülmektedir. **İkinci ölçü:** Yegâh (re) perdesinde Çargâh dörtlüsü kullanıldığı görülmektedir. **Üçüncü ölçü:** Bu ölçüde Bûselik (si) perdesinde çıkıcı Kûrdi dörtlüsünün ilk üç sesinin kullanıldığı görülmektedir. **Dördüncü ölçü:** Bu ölçü incelendiğinde Dügâh (la) perdesi üzerinde Bûselik beşlisinin kullanıldığını ve Dik Hisar perdesinin altere olarak kullanıldığını görülmektedir. **Beşinci ölçü:** Çargâh (do) perdesi üzerinde inici Çargâh dörtlüsü ve Hüseyini (mi) perdesinde kalış yapıldığı ve teslime dönüldüğü görülmektedir.

3.2.26. Bülbüloğlu’nun “Suzidilara Saz Semaisi” Adlı Eseri

Bülbüloğlu’nun (?) yaşadığı dönem ile ilgili hiçbir bilgi bulunmamaktadır. Bestekâr muhtemelen III. Selim’den daha önce yaşamıştır. Bülbüloğlu’nun “Suzidilara Peşrevi” ve “Suzidilara Saz Semaisi” eserlerinin tamamı incelendiğinde bestekârın Bûzûrk ve Buselik makam dizilerini kullandığı görülmektedir.

Şekil 35. “Suzidilara Saz Semaisi” Birinci Hane (www.divan.com, 2019).

Birinci ve üçüncü ölçü arası: Bu ölçüleri incelediğimizde Rast (sol) perdesi üzerinde çıkıcı Çargâh beşlisinin kullanıldığı görülmektedir. **Dördüncü ve altıncı ölçü arası:** Bu ölçüleri incelediğimizde Yegâh (re) perdesi üzerinde çıkıcı Rast dörtlüsünün kullanıldığı görülmektedir. **Yedinci ve onuncu ölçü arası:** Bu ölçüleri incelediğimizde Dügâh (la) perdesi üzerinde inici Bûselik dörtlüsünün seyir ettiği görülmektedir. **On birinci ölçü:** Bu ölçüyü incelediğimizde Hüseyini Aşiran (mi) perdesi üzerinde inici Uşşak dörtlüsünün kullanıldığı görülmektedir. **On ikinci ölçü:** Bu ölçüyü incelediğimizde Yegâh (re) perdesi üzerinde çıkıcı Rast dörtlüsünün kullanıldığı görülmektedir.

3.2.27. Selim Dede’nin “Suzidilara Saz Semaisi” Adlı Eseri

Çoğu kaynakta III. Selim ile Selim Dede karıştırılmaktadır. Selim Dede 18 yüzyılda Galata Dergâhı matbahında görevlidir. Muallim İsmail Hakkı Bey’in nota koleksiyonunda bu eserin Selim Dede’ye ait olduğunu açıkça anlamaktayız (Koç, 2003: 178). Dede’nin “Saz Semaisi” eserinin tamamı incelendiğinde bestekârın Bûzûrk ve Buselik makam dizilerini kullandığı görülmektedir.

Şekil 36. “Suzidilara Saz Semaisi” Birinci Hane (www.neyzen.com, 2019).

Birinci ölçü: Bu ölçü incelendiğinde Hüseyini (mi) perdesinde Kûrdi dörtlüsünün kullanıldığı görülmektedir. **İkinci ölçü:** Bu ölçü incelendiğinde Rast (sol) perdesinde Çargâh beşlisinin kullanıldığı görülmektedir. **Üçüncü ölçü:** Bu ölçü incelendiğinde Yegâh (re) perdesinde Çargâh dörtlüsünün kullanıldığı görülmektedir. **Dördüncü ölçü:** Bu ölçü incelendiğinde Hüseyini Aşiran (mi) perdesinde Bûselik üçlüsünün kullanıldığı görülmektedir.

3.2.28. Sıtkı Sahil'in "Gönlüm Uyansın" Adlı Eseri

Sıtkı Sahil (1955-) Suzidılara makamını Mahur ve Nikrizi dizilerini kullanarak işlemiştir. Sahil'in "Gönlüm Uyansın" adlı eserinin tamamı incelendiğinde bestekârın Mahur makamı dizisini kullandığı görülmektedir.

Şekil 37. "Gönlüm Uyansın" Adlı Eser (www.divan.com, 2019).

Birinci ve ikinci ölçü: Bu ölçüler beraber incelendiğinde Yegâh (re) perdesinde Çargâh dörtlüsünün kullanıldığını görülmektedir. **Üçüncü ve dördüncü ölçü:** Bu ölçüler birlikte ele alındığında Hüseyini Aşiran (mi) perdesinde Bûselik çeşnisinin kullanıldığı görülmektedir. **Beşinci ve altıncı ölçü:** Bu ölçüler ele alındığında Geveşt (fa 5 koma diyez) perdesinde Kûrdi dörtlüsünün kullanıldığı görülmektedir. **Yedinci ve sekizinci ölçü:** Bu ölçüler ele alındığında Rast (sol) perdesinde Nikriz beşlisinin kullanıldığı görülmektedir. **Dokuzuncu ve on ikinci ölçü arası:** Bu ölçüler incelendiğinde Rast (sol) perdesinde Çargâh beşlisi, Hüseyini Aşiran (mi) perdesinde Bûselik dörtlüsünün ilk üç sesinin kullanıldığı, Yegâh (re) perdesinde Çargâh dörtlüsü kullanıldığı ve Rast (sol) perdesinde tam kalış yapıldığı görülmektedir.

3.2.29. Varujan Zilciyan'ın "Suzidılara Peşrevi" Adlı Eseri

Varujan Zilciyan (?-2018) 26 makam terkip etmiş olan bestekârdır ve Suzidılara makamında bestelediği eserini III. Selim'e ithaf etmiştir. Makamı Mahur dizisiyle almış ve kullanmıştır. Zilciyan'ın "Suzidılara Peşrevi" eserinin tamamı incelendiğinde bestekârın Mahur ve Çargâh makamı dizilerini kullandığı görülmektedir.

Şekil 38. "Suzidılara Peşrevi" Birinci Hane (www.divan.com, 2019).

Birinci ve üçüncü ölçü arası: Hüseyini (mi) Aşiran perdesin Nişabur üçlüsünün kullanıldığı Rast (sol) perdesinde Çargâh beşlisinin kullanıldığı görülmektedir. **Dördüncü ve beşinci ölçü:** Çargâh (do) perdesi çevresinde Çargâh'lı seyrettiği ve Çargâh perdesinde yarım kalış yapıldığı

görülmektedir. **Altıncı ve yedinci ölçü:** Neva (re) perdesinde Bûselik dörtlüsü ve Çargâh (do) perdesinde Çargâh beşlisinin kullanıldığı görülmektedir. **Sekizinci ve on ikinci ölçü arası:** Dügâh (la) perdesinde Bûselik beşlisinin kullanıldığı ve ardından Hüseyinî (mi) perdesinde Kürdili yarım kalış yapıldığı görülmektedir.

3.2.30. Yalçın Mıhçı'nın "Ne Müşkildir Candan" Adlı Eseri

Yalçın Mıhçı (?) Suzidilara makamını Mahur dizisini kullanarak işlemiştir. Mıhçı'nın "Ne Müşkildir Candan" adlı eseri incelendiğinde bestekârın Mahur ve Çargâh makamı dizilerini kullandığı görülmektedir.

Şekil 39. "Ne Müşkildir Candan" Adlı Eser (www.divan.com, 2019).

Birinci ölçü: Rast (sol) perdesinde Çargâh'lı gezinip kalış yapıldığı görülmektedir. **İkinci ve üçüncü ölçü:** Bu ölçüleri ele aldığımızda Dügâh (la) perdesinde çıkıcı Hicaz dörtlüsü ve Neva (re) perdesi üzerinde çıkıcı Çargâh dörtlüsünün kullanıldığını görülmektedir. **Dördüncü ölçü:** Bu ölçüde Rast (sol) perdesi üzerinde Çargâh dizisi kullanıldığı görülmektedir. **Beşinci ve altıncı ölçü:** Rast (sol) perdesinde çıkıcı-inici Çargâh dörtlüsünün kullanıldığı görülmektedir. **Yedinci ve sekizinci ölçü:** Bu ölçülerde Yegâh (re) perdesinde inici Çargâh dörtlüsünün kullanıldığı ardından Rast (sol) perdesi üzerinde çıkıcı Çargâh beşlisinin kullanıldığı görülmektedir.

3.2.31. Erol Sayan'ın "Uydum Kaderin Hükmüne" Adlı Eseri

Erol Sayan (1936- -) Suzidilara makamını kendi tarif ettiği şekilde kullanmıştır. Sayan'ın "Uydum Kaderin Hükmüne" adlı eseri incelendiğinde bestekârın Mahur ve Çargâh makamı dizilerini kullandığı görülmektedir.

Şekil 40. "Uydum Kaderin Hükmüne" Adlı Eserden Bir Kısım (www.divan.com, 2019).

Birinci ve beşinci ölçü arası: Bu ölçüleri incelediğimizde Rast (sol) perdesi üzerinde kurulan Çargâh makamı dizisini, Çargâh (do) perdesi üzerinde Çargâh dörtlüsü ve Bûselik (si) perdesi üzerinde Kürdi dörtlüsünün kullanıldığını görülmektedir. **Altıncı ve sekizinci ölçü arası:** Bu ölçüleri incelediğimizde Dügâh (la) perdesi üzerinde kurulan inici Bûselik beşlisi, Çargâh (do) perdesi üzerinde Çargâh dörtlüsü ve Bûselik (si) perdesi üzerinde Kürdi dörtlüsünün kullanıldığını görülmektedir.

3.2.32. Şeref Çakar'ın "Suzidilara Saz Semaisi" Adlı Eseri

Şeref Çakar (?) Suzidilara makamını Hüseyin Saadettin Arel'in makamı tarif ettiği şekliyle kullanmıştır. "Suzidilara Saz Semaisi" eserinin tamamı incelendiğinde bestekârın Mahur ve Çargâh makamı dizilerini kullandığı görülmektedir.

Şekil 41. “Suzidılara Saz Semaisi” Birinci Hane (www.neyzen.com, 2019).

Birinci ölçü: Rast (sol) perdesi üzerinde Çargâh beşlisinin ilk dört sesinin kullanıldığı görülmektedir. **İkinci ölçü:** Dügâh (la) perdesinde Bûselik ve Rast (sol) perdesinde Çargâh dördlüsünün kullanıldığı görülmektedir. **Üçüncü ölçü:** Rast (sol) perdesi üzerinde Çargâh beşlisinin kullanıldığı görülmektedir. **Dördüncü ölçü:** Neva (re) perdesi üzerinde Çargâh dördlüsünün kullanıldığı ve Hüseyini (mi) perdesinde Kûrdi dördlüsü ile yarım kalış yapıldığı görülmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Birinci Alt Probleme Yönelik Sonuçlar

Bu çalışmada Suzidılara makamı hakkında görüş bildiren 10 kuramcının tarifleri ele alınmış ve bu inceleme neticesinde Suzidılara makamı tarifinde dizi kullanımıyla ilgili üç ana görüş olduğu tespit edilmiştir. Bu görüşler; Çargâh ve Mahur bileşimi ekseninde görüş bildiren kuramcılar, Nigar ve Büzürk bileşimi ekseninde görüş bildiren kuramcılar ve Rast, Buselik ve Hüseyini bileşimi ekseninde görüş bildiren kuramcılardır. Bu görüşler birbirleriyle tamamen örtüşen görüşler olmamakla beraber temel dizi ile bir araya gelen diğer diziler ve tarif etme şekillerinde bu anlayışların yakın olduğu görülmüştür.

Çargâh ve Mahur Bileşimi Ekseninde Görüş Bildiren Kuramcılar

Hüseyin Sadeddin Arel ile görüşünü destekleyen Onur Akdoğu, Erol Sayan ve Ahmet Selim Teymur gibi tanınan nazariyatçılar makamın dizi tarifini şu yönde yorumlamıştır; Suzidılara makamının, yerinde Çargâh makamı dizisine Rast perdesindeki Çargâh makamı (Mahur makamı) dizisinin karıştırılmasıyla meydana gelmiştir. İsmail Hakkı Özkan ise makam dizisini tarif ederken Arel’in görüşlerini yorumlamıştır. Suzidılara makamının Batı müziğinde Do Majör ve Sol Majör’den oluştuğunu ve asma kalışlarının ise La minör, Mi minör, Fa Majör ve Re minör olduğunu dile getirmektedir. Makamda bestelenen eserler ile bu anlayış arasında farklılıklar bulunmaktadır. Çünkü eserlerde Çargâh makamı dizisi belirgin olarak kullanılmamıştır. Makamı oluşturan dizilerin içinde her ne kadar Mahur makamı dizisi sık kullanılsa da Hüseyini perdesindeki Uşşak çeşnisi ve Bûselik makamı dizisi de sık sık kullanılmıştır. Büzürk makamı dizisini andıran bir yapı söz konusudur.

Nigar ve Büzürk Bileşimi Ekseninde Görüş Bildiren Kuramcılar

Dr. Suphi Ezgi, Suzidılara makamının Büzürk ve Nigar makamlarının devamı olduğunu işaret etmektedir. Sultan III. Selim döneminden önce bestelenen eserler bu görüşü desteklemektedir. Bu görüşe yakın araştırmacı Nail Yavuzoğlu, Büzürk ve Suzidılara’nın Nigar makamından oluştuğunu dile getirirken Suzidılara makamı dizisinin ise Nigar, Mahur ve Bûselik makamı dizilerinin bir araya gelmesiyle meydana geldiğini dile getirmiştir. Yakup Fikret Kutluğ ise makam dizisinin Nigar, Mahur ve Hüseyini makamı dizilerinin bir araya gelmesiyle oluştuğunu dile getirerek Ezgi’nin makam tarifine yakın bir görüş bildirmiştir. Eserlerin makamsal analizi neticesinde makamı oluşturan dizilerin bu görüş ile örtüştüğü görülmektedir. Kutluğ dizi tarifi yaparken Hüseyini makamı dizisi yerine Hüseyini makamının tiz bölgesi tanımlaması yapmaktadır.

Rast, Buselik ve Hüseyini Bileşimi Ekseninde Görüş Bildiren Kuramcılar

Ekrem Karadeniz ve Gülçin Yahya Kaçar, Suzidılara makamı dizisini şöyle tarif etmektedir; Rast, Bûselik ve Hüseyini makamlarının bir araya gelmesiyle oluşmuştur. Eldeki eserler

incelendiğinde Rast makamı dizisi bir eser dışında neredeyse hiç kullanılmamıştır. Yalnızca Cinuçen Tanrıkörur Rast makamı dizisiyle eser bestelenmiştir. Bûselik makamı dizisi ve Hüseyini perdesinde Uşşak dörtlüsü sık sık kullanılmıştır.

İkinci Alt Probleme Yönelik Sonuçlar

Çalışmada 52 eser incelenmiştir. Bu inceleme sonucu Suzidılara makamının oluşumunda **Nigar, Bûzûrk ve Bûselik** bileşimi, **Bûzûrk ve Bûselik** bileşimi, **Mahur, Bûzûrk ve Bûselik** bileşimi, **Mahur ve Bûselik** bileşimi **Mahur ve Rast** bileşimi **Rast ve Hüseyini bileşimi** ve **Mahur ve Çargâh bileşimi** dizilerinin kullanıldığı saptanmıştır.

Nigar, Bûzûrk ve Bûselik dizilerini kullanan bestekârlar; Gazi Giray Han ve Kantemiroğlu'dur. Suzidılara makamında bu anlayışla yazılan 4 eser incelendiğinde ortaya çıkan sonuç şöyledir; Suzidılara dizisini oluşturan makamlar Nigar, Bûzûrk ve Bûselik'tir. Bu makam dizilerinin bir araya gelmesiyle Suzidılara makamının dizisi oluştuğu gözlenmiştir.

Bûzûrk ve Bûselik dizilerini kullanan bestekârlar; Raftâr Kalfa, Bülbüloğlu, Seyit Ahmet Ağa, Dellalzâde, Selim Dede, Nâyî Raşit Efendi, Alâeddin Yavaşca, Şehzâde Abdullah ve Manok Ağa'dır. Bu anlayışta 13 (on üç) eser verilmiştir. Suzidılara makamında besteledikleri eserler incelendiğinde makamı oluşturan dizilere dair ortaya çıkan sonuç şöyledir; Bûzûrk ve Bûselik makamı dizisi bir araya gelmesiyle Suzidılara makamı dizisi oluşmuştur.

Mahur, Bûzûrk ve Bûselik makam dizilerini kullanan bestekârlar; Sultan III. Selim, Sultan Mehmet Vahdettin, Zekai Dede, Hafız Mehmet Efendi, Muallim İsmail Hakkı Bey, Fethi Karamahmudoğlu ve Sultan II. Mahmut'tur. Bu anlayışta 18 (on sekiz) eser verilmiştir. Bu bestekârlara göre makamın işleniş biçimi ve kullanımı şöyledir; Mahur, Bûzûrk ve Bûselik makamı dizilerinin bir araya gelmesiyle Suzidılara makamı dizisi meydana gelmiştir.

Mahur ve Bûselik dizilerini kullanan bestekârlar; Arapzâde, Kemani Rıza Efendi, Cemil Bey, Udi Hasan Bey, Necdet Varol, Akın Özkan ve Sıtkı Sahil'dir. Bu anlayışta 7 (yedi) eser verilmiştir. Bu bestekârlara göre Suzidılara makamı dizisi Mahur ve Bûselik makamı dizilerinin bir araya gelmesiyle oluşmuştur.

Rast ve Hüseyini makamı dizilerini kullanan bestekâr; Cinuçen Tanrıkörur'dur. Bu anlayışta 1 (bir) eser verilmiştir. Bestekârın eseri incelendiğinde Rast ve Hüseyini makamı dizilerinin bir araya gelmesiyle Suzidılara makamı dizisinin oluştuğu görülmektedir.

Mahur ve Çargâh makamı dizileri kullanan bestekârlar; Erol Sayan, Şeref Çakar, Varujan Zilciyan, Sadettin Çevik, H. Hüsnü Üstün ve Yalçın Mıhçı'dır. Bu anlayışta 7 (yedi) eser verilmiştir. Bu anlayışa göre Suzidılara makamı dizisi Mahur ve Çargâh makamı dizilerinin bir araya gelmesiyle oluşmuştur. Bu bestekârların Arel anlayışını yansıttığı görülmektedir.

Öneriler

Geleneksel Türk müziğinde makam, tarif ve özellikleri bakımından incelediğinde nazari farklılıklar göze çarpmaktadır. Bu konuda çalışma yapmak isteyen araştırmacıların mutlaka birden fazla nazari kaynağı incelemeleri gereklidir. Bununla birlikte aynı makamda bestelenmiş eserlerin ezgisel analizinin yapılmasının sağlıklı bir sonuca götüreceği düşünülmektedir.

Makamsal eser analizi yapılırken makamda sınırlı sayıda eserin analiz edilmesi doğru bir sonuca götürmeyebilir. Sağlıklı bir sonuca ulaşabilmek için incelenecek olan makamda bestelenmiş bütün eserlerin incelenmesi gerekmektedir. Bütün eserlerin incelenmesi mümkün olmayan durumlarda ise bestekârların eserleri sınırlanması doğru bir bakış açısı kazandıracaktır.

Kaynakça

- Ak, A. Ş. (2014). *Türk Musikisi Tarihi* (İkinci b.). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Akdoğu, O. (1993). *Hüseyin Sâadeddin AREL "Türk Mûsikîsi Nazariyatı Dersleri"* (Birinci b.). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınlar Dairesi Başkanlığı.
- Akdoğu, O. (1996). *Türler ve Biçimler* (Birinci b.). İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.
- Arslan, F. (2014). Müslüman-Türk Bilginlerin Müzik Bilimine Katkıları (X-XIII. Yüzyıllar). *Türkiyat Mecmuası*, 24(2), 1-21.
- Can, M. C. (2002). Geleneksel Türk Sanat Müziğinde Arel-Ezgi-Uzdilek Ses Sistemi ve Uygulamada Kullanılmayan Bazı Perdeler. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(1), 175-181.
- Ezgi, M. S. (1933). *Nazari ve Ameli Türk Musikisi* (Birinci B.). İstanbul: Milli Mecmua Matbaası
- Gurbetoğlu, A. (26, 02 2018). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. agurbetoğlu.com: <http://agurbetoglu.com/files/2%20ARA%C5%9ETIRMA%20%20T%C3%9CRLER%C4%B0.pdf> adresinden alındı (erişim tarihi 10/06/2019).
- Kaçar, G. Y. (2008). Türk Mûsikîsinde Makam. *istem • Yıl:6* (11), 147-148.
- Karadeniz, M. E. (2013). *Türk Mûsikîsinin Nazariye ve Esasları* (Birinci b.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Koç, F. (2011). Sultan III. Selim Han'ın Terkip Ettiği Türk Müziği Makamlarının İncelenmesi. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(2,(2)), 92-93.
- Koç, F. (2003). *Sultan III. Selim Han'ın Mûsikî Eserlerinin Müzikal Analizi*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Kutluğ, Y. F. (2000). *Türk Müziğinde Makamlar* (Birinci b.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Nota Arşivleri, *Türk Sanat Müziği Nota Arşivi*. <https://www.notaarsivleri.com/>: <https://www.notaarsivleri.com/arama.html?kelime=suzidilara> adresinden alındı (erişim tarihi 03/12/2018)
- Nota Arşivleri *Klasik Eserler NotaArşivleri*. <https://www.neyzen.com/>: <https://www.neyzen.com/makamlar/suzidilara.html> adresinden alındı (erişim tarihi 15/12/2018).
- Nota Arşivleri. <https://divanmakam.com/>: https://divanmakam.com/_forum_/eser-nota-arsivi.4/ adresinden alındı (erişim tarihi 26/11/2018)
- Oransay, G. (1973). *Cumhuriyetin İlk Elli Yılında Geleneksel Sanat Müziğimiz* (Birinci b.). Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Yayınları.
- Özkan, İ. H. (2000). *Türk Mûsikîsi Nazariyatı ve Usûlleri Kudüm Velveleleri* (Altıncı b.). İstanbul: Ötüken Neşriyat A.Ş.
- Salgar, M. F. (2005). *50 Türk Müziği Bestekârı* (Birinci b.). İstanbul: Ötüken Neşriyat A.Ş.
- Salgar, M. F. (2017). *Türk Müziğinde Makamlar / Usûller ve Seyir Örnekleri* (Birinci b.). İstanbul: Ötüken Neşriyat A.Ş.
- Sayan E. (2010). *Ulusal Müziğimiz* (Birinci b.). İstanbul: Boyut Yayın Grubu

-
- Şenoğlu, S. (1994). *IVIII Yüzyıl Bestekârı Vardakosta Ahmet Ağa'nın Türk Musikisindeki Yeri ve Önemi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Teymur, A. S. (2010). *Türk Musikisi* (Birinci b.). İstanbul: Pan Yayıncılık.
- Tura, Y. (2006). *Nasır Abdalbâkî Dede "İnceleme ve Gerçeği Araştırma (Tedkîk ü Tahkîk* (Birinci b.). İstanbul: Pan Yayıncılık.
- Tura, Y. (2017). *Türk Musikisinin Mes'eleleri* (Birinci b.). İstanbul: İz Yayıncılık.
- Uruş, N. D. (2012). Meşk İle İntikalde Müzik Eseri: III. Selim'in Suzidılara Mevlevî Ayini. *International Journal Of Human Sciences*(9,2), 428-429. alındı (erişim tarihi 23/01/2019)
- Uzun, M.İ. <https://islamansiklopedisi.org.tr/gazi-giray-ii#2> adresinden alındı erişim 10/02/2020
- Yarman, O. (2010). *Nazariya ve Teknik Boyutuyla Ses Dünyamızda Yeni Ufuklar* (Birinci b.). İstanbul: Artes Yayınları.
- Yazvuzoğlu, N. (2011). *Türk Müziğinde Makamlar ve Seyir Özellikleri* (İkinci b.). İstanbul: Pan Yayıncılık.